

Roy Andersson

En excentrisk filminstruktør, der stædigt har gået sine egne veje med det resultat, at det på 30 år er blevet til tre spillefilm, et par kortfilm og en masse reklamefilm. I sine sene film har han fremmanet en vision af verden som et misantropisk dukketeater, hvor mennesket forråder sin næste

Roy Andersson (f. 1943) begyndte som en af de unge instruktører i svensk film med den charmerende *En kärlekshistoria* (1970, *En kærlighedshistorie*), der i nybølgetraditionen fra Bo Widerberg og Jan Troell fortsatte den omsorgsfulde humanistiske realisme. Forinden havde han sammen med Widerberg deltaget i kollektivet Grupp 13s biografdistribuerede politiske dokumentarfilm *Den vita sporten* (1969, *Den hvide sport*). *En kærlighedshistorie* er en fintmærkende sædeskildring af to helt unge teenagere (hun i miniskørt, han på knallert), der - i modsætning til forældregenerationen - ikke har større problemer med at finde ud af kærligheden.

Filmen fik begejstret modtagelse, men der gik fem år før Andersson igen kom med en spillefilm, den sære *Giliap* (1975), som ikke blev en succes. Den fortæller en lidt dunkel historie om en ung hoteltjener og fortabte sig noget i sit symbolske univers. Så gik Andersson succesrigt ind i reklamefilmbranchen og holdt en spillefilm pause på rekordagtige 25 år.

15 minutter af idag. Undervejs kom han dog i 1987 med en kort dokumentarfilm om aids, *Någonting har hänt* (*Der er sket noget*), egentlig bestilt af den svenske socialstyrelse, der dog trak den tilbage igen. Og i 1991 kom endnu en særpræget lille

film, den 15 minutter lange *Härlig är Jorden* (*Dejlig er jorden*), der var produceret af Göteborg Film Festival som led i et større værk, *90 minuter 90-tall: En stafetfilm 1-2* (1991-92). *Härlig är Jorden* byder på 15 korte scener, alle holdt i én totalindstilling og efterfulgt af et kort mørke (ligesom i Jim Jarmuschs *Stranger Than Paradise*). Det er tableauer med opstillede personer, en slags nature morte med levende aktører.

Det begynder med en grusom scene med reference til tyskernes holocaust-teknik: en gruppe officielt udseende standspersoner tvinger nøgne mennesker ind i en lukket lastvogn og kobler udstødningsrøret til, så de alle må dø. Derefter træder hovedaktøren frem, en midaldrende ejendomsægler, der fremviser sin beskedne tilværelse for os: Her er den døende mor på hospitalet, her er faderens gravsted, her er broderen, her er bilen. I kirken går han til nadver og vil ikke give bageret med Jesu blod fra sig. Til slut står han vågen og forpint i det dunkle soveværelse: han kan ikke sove, fordi han hører skrig.

Filmen kom som et varsel om Anderssons genkomst til spillefilmen, så at sige som en pilot til et nyt projekt. Men der gik næsten et helt årti, før spillefilmen blev realiseret.

Sange fra anden sal

44 scener af den menneskelige dårskab. *Sånger från andra våningen* (2000, *Sange fra anden sal*) fik stor opmærksomhed i Cannes 2000 og har interesseret et for en eksperimentel kunstnerisk film overraskende stort publikum. Det er en slags helvedesvision fra Anderssons guddommelige komedie, set med en hel del troldspejlsplinter i øjet. Her fortsætter Andersson sin særegne blanding af totalt kontrolleret formalisme i scenografi, personopstilling og ritualiserede tableauer sammen med brugen af amatørspillere.

Som i *Härlig är Jorden* er der en direkte henvisning til tyskernes grusomheder i Anden Verdenskrig, et flash-back til henrettelsen af to russiske partisaner, en ung mand og en ung kvinde, baseret på et autentisk foto. Men ellers drejer det sig om forpinte, forhånede, mishandlede og ydmygede personer i en semi-futuristisk moderne verden, præget af dystre farver

og kafka'ske rum. Vi møder manden, der bliver afskediget efter 30 år, indvandreren der bliver banket på gaden, manden der får savet maven op under en mislykket tryllekunst, folk der er strandet i en ubevægelig bilkø, den vanvittige 100-årige general, lægen der i virkeligheden er en forklædt psykiatrisk patient, bumsen der roder i skraldespande og råber på sin kæreste, der nu elsker med en anden mand, barnet der kastes i afgrunden. Og som gennemgående hovedperson den voluminøse Kalle, som har brændt sin møbelforretning af for at hæve forsikringen, men også har problemer med en sindssyg søn der er digter: "Älskade vare de som sätter sig" er filmens gådefulde motto fra peruaneren César Vallejos såkaldte *Poèmes humains*.

Der er mindelser om Lindsay Andersons institutionssatirer i *If ... (Hvis ...)* og *Britannia Hospital*, om Godards store

bilkø i *Weekend (Udflugt i det røde)* og især om Buñuel - generelt med den enkle form, den absurde satire og den anarkistiske grundholdning, men der er også et mere direkte slægtskab med de små groteske historier i *Le fantôme de la liberté (Frihedens spøgelse)* og tematiseringen af borgerskabet ramt af en uforklarlig skæbne i *El ángel exterminador (Morderengelen)* og *Le charme discret de la bourgeoisie (Borgerskabets diskrete charme)*.

Andersson fremstiller den moderne verden som et ritualiseret samfund med hedenske menneskeofringer og despotiske ledere, mens de små mennesker flakser omkring som marionetter. Mennesket

fremstår generelt svigefuldt og forræderisk i de perfide portrætter af den senile general, den egoistiske præst, den kyniske firmachef og den arrogante læge. Autoriteternes forræderi kulminerer i scenen, hvor staten og kirken går sammen om at kaste et barn i afgrunden. Og der er ingen forløsning. Til sidst må Kalle erkende, at også frelsen er en dårlig forretning og køre en vognladning krucifikser i alle størrelser på lossepladsen.

Sånger från andra våningen er et mikrokosmos af onde eventyr, et katalog af uhyrlige småfilm, alle af samme ubarmhertige instruktør.

Peter Schepelern

Filmografi

- 1969 Den vita sporten/Den hvide sport (fotograf)
- 1970 En kärlekshistoria/En kærlighedshistorie
- 1975 Giliap
- 1987 Någonting har hänt/Der er sket noget (kort)
- 1991 Härlig är jorden/Dejlig er jorden (kort)
- 2000 Sånger från andra våningen/Sange fra anden sal